

Nieuwe fase VSV-aanpak

Onderzoek bij vijf mbo-instellingen

T. Eimers

T. Hilken

R. Kennis

NIEUWE FASE VSV-AANPAK

Nieuwe fase VSV-aanpak Onderzoek bij vijf mbo-instellingen

Regiomonitor Utrecht Voortijdig schoolverlaten

27 mei 2016

T. Eimers
T. Hilkens
R. Kennis

Nieuwe fase VSV-aanpak. Onderzoek bij vijf mbo-instellingen.
Regiomonitor Utrecht Voortijdig schoolverlaten

T. Eimers
T. Hilkens
R. Kennis

ISBN 978-90-77202-88-3
NUR 840

© 2016 KBA Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt te Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photo print, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoud

1. Inleiding	1
2. Uitval en voortijdig schoolverlaten	2
2.1. Jaarcijfers VSV	2
2.2. Analyse VSV per instelling	4
2.3. Ontwikkeling uitval en VSV	7
3. Verzuim	9
3.1. Verzuimregistratie en -melding	9
3.2. Verzuim en uitval	11
3.3. Ontwikkeling verzuimaanpak	12
4. Tweedelijns ondersteuning	13
4.1. Rendement tweedelijns ondersteuning	14
4.2. Plus MBO	15
4.3. Tweedelijns ondersteuning in ontwikkeling	16
5. Conclusies en aanbevelingen	19

1. Inleiding

In deze rapportage worden de belangrijkste uitkomsten gepresenteerd van het jaarlijkse onderzoek bij vijf mbo-instellingen naar de aanpak van voortijdig schooloverlaten. In het kader van de Regiomonitor worden ROC Midden Nederland, MBO Utrecht, Grafisch Lyceum Utrecht, Nimeto en Wellantcollege Houten gevolgd in hun werkwijze en resultaten. De Regiomonitor richt zich op het zichtbaar maken van effecten op de studieloopbaan van jongeren: blijven ze op school, behalen ze minimaal een startkwalificatie of vallen ze uit. Doel van het onderzoek is om partijen, de scholen zelf voorop, inzicht te geven in het geheel van maatregelen en de effecten daarvan.

Deze rapportage

Deze rapportage heeft betrekking op het schooljaar 2014-2015 en vat de belangrijkste uitkomsten samen. Naast deze rapportage zijn er vijf instellingsrapportages gemaakt met de bevindingen voor elk van de vijf mbo-instellingen. Van de eerdere metingen is verslag gedaan in:

- *Regiomonitor Utrecht Voortijdig schoolverlaten. Aanpak VSV in het mbo: onderzoek bij vijf mbo-instellingen (KBA Nijmegen, 2014)*
- *Regiomonitor Utrecht Voortijdig schoolverlaten. Minder voortijdig schoolverlaters. Onderzoek bij vijf mbo-instellingen (KBA Nijmegen, 2015)*

Eerder zijn in het kader van de Regiomonitor ook vergelijkbare onderzoeken gedaan bij ROC Midden Nederland en MBO Utrecht. De Regiomonitor omvat verder ook onderzoek naar het OPDC in Utrecht en naar de aansluiting vmbo-mbo. Zie voor alle beschikbare rapporten: www.kbanijmegen.nl.

Cijfers in het onderzoek

In de Regiomonitor wordt gewerkt met verschillende soorten gegevens. Het betreft voornamelijk gegevens die door de mbo-instellingen zelf worden verzameld en aangeleverd, aangevuld met data afkomstig van DUO. Daarnaast wordt elk jaar dossieronderzoek gedaan bij een steekproef van studenten. Dit jaar was het dossieronderzoek gericht op het in kaart brengen van kwetsbare doelgroepen in het mbo.

Het onderzoek richt zich op jongeren tot 23 jaar, de leeftijdsgrens die gesteld is in het VSV-beleid. Voor een deel van de analyses kon louter gebruik worden gemaakt van gegevens die bekend zijn voor jongeren tot 23 jaar woonachtig in de RMC-regio's Utrecht en Eem en Vallei.

De gegevens die de mbo-instellingen aanleveren verschillen soms van aard en kwaliteit. Bestanden zijn niet altijd compleet of consistent. Omdat de instellingen deels ander beleid voeren en met andere systemen registreren zijn cijfers niet altijd goed vergelijkbaar. In de analyses en presentatie van uitkomsten is daarmee rekening gehouden.

2. Uitval en voortijdig schoolverlaten

In de Regiomonitor wordt gekeken naar de ontwikkeling van de resultaten van de VSV-aanpak bij de vijf mbo-instellingen. Daarvoor wordt gebruikgemaakt van een aantal indicatoren om het succes van de aanpak te bepalen. De belangrijkste zijn uitval en voortijdig schoolverlaten (VSV), de verzuimaanpak en de ondersteuning door de tweede lijn. In dit hoofdstuk komen de indicatoren uitval en VSV aan de orde.

Voor een goed begrip is het van belang de begrippen uitval en VSV nader te omschrijven:

- Uitvallers zijn de studenten die ingeschreven stonden bij de mbo-instelling tijdens het schooljaar 2014-2015 en die in dat jaar zijn uitgeschreven bij de instelling, zonder een startkwalificatie te hebben behaald. Een uitvaller kan wel een mbo-niveau 1 diploma hebben behaald.
- Voortijdig schoolverlaters zijn de uitvallers die op 1 oktober van het volgende schooljaar 2015-2016 niet stonden ingeschreven bij een vorm van erkend onderwijs. Dit is de definitie die het ministerie van OCW hanteert.

Een groot deel van de uitvallers (ofwel instellingsverlaters zonder startkwalificatie) schrijft zich het volgende schooljaar weer in op een school en wordt zo geen VSV-er. Er zijn dus altijd veel meer uitvallers dan VSV-ers. Afhankelijk van het opleidingsniveau varieert het percentage herstarters. Voor de VSV-bestrijding is niet alleen het aantal en percentage VSV-ers van belang, maar ook het aantal en percentage uitvallers. Dat kan het best worden toegelicht aan de hand van de volgende formule:

$$\text{aantal uitvallers} - \text{aantal herstarters} = \text{aantal VSV-ers}$$

De aanpak van VSV kan zich richten op vermindering van het aantal uitvallers, op verhoging van het aantal herstarters of op beide.

2.1. Jaarcijfers VSV

De onderstaande tabellen tonen de VSV-percentages voor de vijf mbo-instellingen, in de tweede tabel ook uitgesplitst naar opleidingsniveau, plus de door OCW gestelde jaarnormen.

Tabel 1 – Percentage VSV-ers voor de vijf mbo-instellingen (Bron: VSV-verkenner, voorlopige cijfers 2014-2015)

Instelling	VSV-percentage 2011-2012	VSV-percentage 2012-2013	VSV-percentage 2013-2014	VSV-percentage 2014-2015
ROC Midden Nederland	10,8	7,9	6,4	6,4
MBO Utrecht	10,2	8,1	6,7	6,8
Grafisch Lyceum Utrecht	3,5	4,4	2,9	3,0
Nimeto	5,2	3,7	4,0	4,8
Wellantcollege Houten	10,1	5,5	5,8	4,3

N.B. MBO Utrecht: cijfers over 2011-2012 voor ROC Amarantis. Wellantcollege: cijfers voor alle vestigingen gezamenlijk.

Uit tabel 1 blijkt dat bij drie van de vijf mbo-instellingen sprake is van een stagnatie van het VSV-percentage. Bij ROC Midden Nederland is het percentage gelijk gebleven, bij MBO Utrecht en Grafisch Lyceum Utrecht minimaal gestegen. Bij Wellantcollege (alle vestigingen) is sprake van een forse daling, terwijl bij Nimeto het VSV-percentage is toegenomen.

Ook de landelijke cijfers laten een afvlakking zien in de daling van het VSV-percentage. Toch is er zowel landelijk als regionaal nog wel een daling te zien. Landelijk daalde het VSV-percentage voor het mbo van 5,3 naar 5,0 procent. Opmerkelijk is dat zowel voor de RMC-regio Utrecht als Eem & Vallei ook het VSV-percentage voor het mbo daalde: in Utrecht van 6,7 naar 5,9 procent en in Eem & Vallei van 5,2 naar 4,7 procent. Nadere analyse laat zien dat het verschil voor een groot deel bepaald wordt door de studenten die buiten de eigen regio een mbo-opleiding volgen. Van de ruim 15.000 mbo-studenten woonachtig in de RMC-regio Utrecht gaat bijna een derde naar een mbo-instelling buiten de regio. Twee derde volgt een opleiding aan de vijf mbo-instellingen in dit onderzoek. Het gemiddelde VSV-percentage voor de vijf mbo-instellingen gezamenlijk wordt sterk bepaald door dat van ROC Midden Nederland en MBO Utrecht en ligt op 6,3 procent. Het VSV-percentage onder studenten die buiten de regio naar het mbo gaan ligt beduidend lager, namelijk op 5,1 procent.

In de volgende tabel wordt het aantal en percentage VSV-ers per instelling per niveau getoond. Als referentie zijn in de laatste twee kolommen de percentages van het voorgaande jaar en de normcijfers van OCW opgenomen. De vetgedrukte percentages in de kolom VSV 14-15 geven aan dat de normwaarde voor 2014-2015 niet is bereikt.

Tabel 2 – VSV-cijfers voor de vijf mbo-instellingen (bron: VSV-Verkenner, voorlopige cijfers 2014-2015)

Instelling	Niveau	Deelnemers	Aantal VSV	% VSV 14-15	% VSV 13-14	Norm 2014-2015
ROC Midden Nederland	Mbo-niveau 1	305	86	28,2	34,9	22,5
	Mbo-niveau 2	2.655	293	11,0	10,6	10,0
	Mbo-niveau 3+4	9.078	389	4,3	4,0	2,75
MBO Utrecht	Mbo-niveau 1	100	38	38,0	43,3	22,5
	Mbo-niveau 2	394	54	13,7	14,4	10,0
	Mbo-niveau 3+4	3.014	146	4,8	4,4	2,75
Grafisch Lyceum Utrecht	Mbo-niveau 2	90	9	10,0	5,9	10,0
	Mbo-niveau 3+4	1.757	46	2,6	2,9	2,75
Nimeto	Mbo-niveau 1	18	7	38,9	20,0	22,5
	Mbo-niveau 2	270	36	13,3	8,3	10,0
	Mbo-niveau 3+4	1.025	20	1,95	2,7	2,75
Wellantcollege	Mbo-niveau 1	28	8	28,6	47,4	22,5
	Mbo-niveau 2	653	55	8,4	7,7	10,0
	Mbo-niveau 3+4	2.361	68	2,9	3,5	2,75

In de volgende paragraaf wordt de ontwikkeling van de VSV-cijfers per instelling besproken. Het algemene beeld is dat de norm voor 2014-2015 voor de meeste niveaus niet gehaald wordt. Wel aan de norm voldoen Grafisch Lyceum Utrecht (niveau 2 en 3+4), Nimeto (niveau 3+4) en Wellantcollege (niveau 2). Ten opzichte van het voorgaande jaar is het beeld zeer wisselend. Er is sprake van zowel daling als stijging van VSV.

2.2. Analyse VSV per instelling

Het algemene overzicht hiervoor laat zien dat er sprake is van verschillende ontwikkelingen, niet alleen tussen maar ook binnen de instellingen. Daarom worden de VSV-cijfers per instelling nader bekeken. Alle analyses hebben betrekking op studenten jonger dan 23 jaar, tenzij anders vermeld.

ROC Midden Nederland

Per niveau is het beeld verschillend:

- Op niveau 1 is het aantal en percentage voortijdig schoolverlaters gedaald.
- Op niveau 2 is het aantal VSV-ers weliswaar gedaald (van 314 naar 293), maar door een forse daling van het totaal aantal deelnemers op niveau 2 is het percentage VSV gestegen.
- De werkelijke stijging van het aantal VSV-ers doet zich voor op niveau 3+4. Het aantal nam toe met 37 en het percentage steeg tot 4,3 procent. Dat is ruim boven de norm van 2,75 procent die het ministerie van OCW stelt. In werkelijkheid waren er op niveau 3+4 389 VSV-ers; volgens de norm hadden dat er 250 moeten zijn.

Zoals hiervoor toegelicht wordt het percentage VSV enerzijds bepaald door de uitval en anderzijds door het herstarten van uitvallers. Voor ROC Midden Nederland geldt dat ongeveer de helft van de uitvallers (uitstroom zonder startkwalificatie) in het nieuwe schooljaar weer met een opleiding elders begint en dat de andere helft VSV-er wordt. Die verhouding is relatief stabiel. Dat betekent dat de winst in de VSV-aanpak voor ROC Midden Nederland met name te realiseren is door een reductie van de uitval. Het uitvalpercentage daalde in 2013-2014, waardoor ook een daling van het VSV-percentage optrad. In 2014-2015 is die ontwikkeling niet doorgezet: de uitval steeg licht (van 14,4 naar 14,5 procent). Omdat het percentage herstarters ook licht steeg, bleef per saldo het percentage VSV-ers gelijk.

Hoewel het percentage uitval dus nagenoeg gelijk is gebleven, blijkt uit de analyses dat er toch sprake is van verschuivingen. ROC Midden Nederland kent traditioneel een groot zogenaamd zomerlek, dat wil zeggen hoge uitval in de zomerperiode (einde schooljaar, begin nieuwe schooljaar tot peildatum). Tabel 3 geeft een overzicht van de uitval gedurende het schooljaar en tijdens het zomerlek in de laatste drie schooljaren.

Tabel 3 – Percentage uitval: gedurende schooljaar, zomerlek en totaal

Schooljaar	Uitval gedurende schooljaar	Uitval tijdens zomerlek	Totaal uitval
2014-2015	10,8	3,7	14,5
2013-2014	8,9	5,5	14,4
2012-2013	11,8	5,0	16,8

Gebleken is dat de uitval tijdens de zomerperiode is gedaald, maar dat de uitval gedurende het schooljaar is toegenomen van 8,9 naar 10,8 procent. In het voorgaande jaar zat daar juist de winst in de VSV-aanpak. Dit jaar is het niet gelukt om die ontwikkeling door te zetten, wat een belangrijke verklaring is voor de stagnatie van het VSV-percentage.

Bij de mbo-instellingen met een relatief smaller opleidingsaanbod betekent uitval vaak dat de student wisselt naar een andere opleiding bij een andere instelling. Bij een mbo-instelling met een breed opleidingsaanbod zal een student die van opleiding wisselt vaker binnen de instelling blijven. Uitval leidt daarom relatief vaker tot voortijdig schoolverlaten. Voor een instelling als ROC Midden Nederland is daarom beperking van de uitval noodzakelijk om ook

minder VSV-ers te krijgen. De positieve ontwikkeling in 2013-2014 heeft echter niet doorgezet in 2014-2015. De stijging van het uitvalpercentage gedurende het schooljaar is een belangrijk aandachtspunt.

MBO Utrecht

Het percentage VSV voor MBO Utrecht is licht gestegen. MBO Utrecht heeft te maken met hoge VSV-percentages, niet alleen voor het geheel, maar ook voor de afzonderlijke niveaus. Op alle niveaus ligt het VSV-percentage ruim boven de norm. MBO Utrecht heeft relatief weinig studenten op niveau 1 en 2. Het percentage VSV nam af, zowel in aantallen als in percentages. De norm wordt op die niveaus nog niet gehaald, maar in absolute aantallen gaat het om een beperkte opgave: 15 minder VSV-ers per niveau om de norm te halen.

Dat ligt anders voor niveau 3+4 waarop veruit de meeste studenten een opleiding volgen. Hoewel het totaal aantal studenten op niveau 3+4 afnam, steeg het aantal (en dus percentage) VSV-ers. In totaal werden 146 studenten VSV-er. Om de norm te halen zouden dat er 63 minder moeten zijn.

Het percentage uitval (uitstroom zonder startkwalificatie) nam bij MBO Utrecht toe, van 16,8 naar 19,9 procent. Dat betekent dat een op de vijf studenten van MBO Utrecht de instelling verlaat zonder mbo-diploma (van niveau 2 of hoger). De hoge uitval wordt voor een groot deel 'gecompenseerd' door een toename van het percentage herstarters. Van de uitvallers begint 63 procent met een opleiding elders. In het voorgaande jaar was het percentage herstarters nog 54 procent.

Met de hoge percentages uitval en herstart is het beeld voor MBO Utrecht afwijkend van dat van ROC Midden Nederland. In het patroon lijkt MBO Utrecht meer op de instellingen met een smal opleidingsaanbod, dan op een instelling met een breed aanbod.

Grafisch Lyceum Utrecht

Het VSV-percentage voor Grafisch Lyceum Utrecht bleef nagenoeg gelijk, met een lichte stijging. Daarbij moet worden opgemerkt dat het percentage al zeer laag lag, zowel voor het geheel als voor de verschillende niveaus onder de norm voor 2014-2015. Op niveau 2 was er een toename van het percentage VSV (van 5,9 naar 10,0 procent). In absolute aantallen gaat het om een stijging van 6 naar 9 VSV-ers. Gezien deze kleine aantallen mag aan de verandering in percentages vooralsnog geen grote waarde worden toegekend.

De uitval (uitstroom zonder startkwalificatie) daalde licht en bedroeg in 2014-2015 8,3 procent. Opvallend is het hoge percentage herstarters: 67 procent. Grafisch Lyceum Utrecht zet zich specifiek in om studenten die uitvallen te begeleiden naar een nieuwe opleiding elders. In hoofdstuk 4 over de tweedelijns ondersteuning wordt daaraan aandacht besteed.

Nimeto

Nimeto kende als enige van de vijf mbo-instellingen in het onderzoek een aanzienlijke stijging van het VSV-percentage, van 4,0 naar 4,8 procent. Nog altijd is het VSV-percentage daarmee relatief laag en voor de grootste groep van studenten (niveau 3+4) voldoet Nimeto aan de norm voor 2014-2015.

Op niveau 1 gaat het om een beperkt aantal studenten (18) en VSV-ers (7). Drie minder VSV-ers en er was voldaan aan de norm. De grotere oorzaak van de VSV-stijging ligt op

niveau 2. Van de 63 VSV-ers zijn er 36 afkomstig van niveau 2. Ondanks een lager totaal-aantal studenten, steeg het aantal VSV-ers met 13. Nimeto geeft daarbij aan dat het gaat om een eenmalig effect: door beëindiging van een samenwerkingsconstructie voor BBL-studenten is in dit jaar eenmalig het aantal VSV-ers hoger.

Wellantcollege Houten

Wellantcollege realiseerde in 2014-2015 een aanzienlijke daling van het VSV-percentage, van 5,8 naar 4,3 procent. De daling trad op voor alle niveaus. Alleen voor niveau 2 ligt het VSV-percentage nu onder de norm, maar voor niveau 4 – waar zich veruit de grootste groep studenten bevindt – ligt het percentage dicht bij de norm.

Opvallend voor Wellantcollege is de ingrijpende verandering van het aantal studenten op niveau 1. Eerder kende het AOC een groot aantal deelnemers van de toenmalige AKA-opleiding, waaronder veel volwassenen (23-plus) in het kader van re-integratietrajecten. De introductie van de nieuwe entree-opleiding heeft er bij Wellantcollege toe geleid dat het aantal deelnemers op niveau 1 sterk is gedaald. Het aantal deelnemers jonger dan 23 jaar daalde van 95 naar 28, het aantal VSV-ers van 45 naar 8.

De reductie van het aantal deelnemers is de belangrijkste verklaring voor het fors lager VSV-percentage van Wellantcollege. In 2013-2014 leverde de drie procent van alle studenten op niveau 1 een kwart van alle VSV-ers. In 2014-2015 volgt nog maar één procent een opleiding op niveau 1 en 'levert' niveau 1 nog maar zes procent van alle VSV-ers.

Het uitvalpercentage (uitstroom zonder startkwalificatie) bedraagt 23 procent. Anders dan in voorgaande jaren ligt het percentage herstarters nu zeer hoog (83 procent). Eerder, toen de uitval ook uit veel studenten met niveau 1 bestond, lag het percentage herstarters rond de 50 procent.

2.3. Ontwikkeling uitval en VSV

De analyse per mbo-instelling laat zien dat de situatie per instelling verschilt. Er zijn echter een paar gemeenschappelijke punten zichtbaar:

- De veranderingen op mbo-niveau 1, namelijk de invoering van de entree-opleiding met specifieke toelatings- en diplomeringseisen, leidt tot verschuivingen. Bij Wellantcollege is er sprake van een sterke daling van de deelname. Die trend is bij de andere instellingen niet te zien. Wel is bij de twee grote mbo-instellingen het VSV-percentage duidelijk gedaald. Het is nog niet duidelijk wat de beoogde aanpak voor de entree in de regio Utrecht voor verdere effecten op de deelname en het rendement van de opleiding zal hebben.
- Het grootste volume VSV bevindt zich logischerwijs op niveau 3+4, waar de studentaantallen het hoogst zijn. Bij de twee grote instellingen is het VSV-percentage op niveau 3+4 gestegen. Hoewel de percentages relatief laag zijn, weegt een stijging zwaar gezien het hoge aantal studenten op dat niveau. De drie kleinere instellingen hebben het VSV-percentage onder de norm.
- Daling van VSV hangt af van de uitval en van het herstarten van uitvallers. Instellingen met een smaller opleidingsaanbod, zoals de vakinstellingen of het AOC, kennen een hogere uitval en meer herstarters. Van Grafisch Lyceum Utrecht is bekend dat ze sterk inzetten op het verhogen van het herstarten als middel om VSV te reduceren. Overigens

kent Grafisch Lyceum Utrecht ook een lage uitval. Bij MBO Utrecht lijkt sprake van een ontwikkeling waarbij het patroon van hoge uitval – hoge herstart sterker wordt. Gezien de hoge VSV-percentages bij die instelling is het de vraag of die ontwikkeling positief te noemen is. Verlaging van de uitval blijft de noodzakelijke kern van de VSV-aanpak. Het succes van Grafisch Lyceum Utrecht laat dat zien, maar ook de ontwikkeling bij ROC Midden Nederland, waar een stijging van de uitval gedurende het schooljaar leidt tot een stagnatie van het VSV-percentage.

In de volgende hoofdstukken worden het verzuim en de tweedelijns ondersteuning besproken. Daarmee ontstaat meer inzicht in de maatregelen die de scholen treffen om VSV te voorkomen.

3. Verzuim

In deze en voorgaande metingen van de Regiomonitor wordt expliciet gekeken naar het verzuim binnen de verschillende mbo-instellingen. In voorgaande rapportages is duidelijk aangetoond dat er geen een-op-een-verband is tussen verzuim en uitval: het meeste verzuim leidt niet tot uitval. Tegelijkertijd wordt de verzuimaanpak als een belangrijk instrument en als een belangrijke graadmeter voor de VSV-aanpak beschouwd. Het belang als *instrument* is beschreven in een vorige Regiomonitor-rapportage:

“De verzuimaanpak is één van de meest fijnmazige en uitgebreide ‘instrumenten’ van de school om problemen bij een student vroegtijdig te signaleren, zodat tijdig ondersteuning geboden kan worden. Daarvoor is het nodig dat de verzuimketen sluitend en effectief is. ... Als een student verzuimt, kan dat vaak afgedaan worden met een brief, hetzij van de school, hetzij na een DUO-melding van de leerplichtambtenaar. In bepaalde gevallen is er echter meer aan de hand: de student heeft een moeilijke thuissituatie, kampt met psychische problemen of loopt vast in zijn opleiding. In die gevallen heeft het verzuim een signaalkarakter en is meer en andere actie vereist. Dit is een cruciaal moment, want het biedt mogelijkheid om problemen bij de student en dreigende uitval tijdig te signaleren en te voorkomen.” (KBA, 2014)

Daarbij komt het belang van de verzuimaanpak als *graadmeter* voor de VSV-aanpak. In de voorgaande Regiomonitor-rapportage is betoogd dat de VSV-aanpak steeds meer zal versmelten met het bredere kwaliteitsbeleid in de school. Naast specifieke acties en voorzieningen die nodig blijven, krijgt de VSV-aanpak steeds meer de kenmerken van ‘basiskwaliteit’. Daarmee dringt de VSV-aanpak diep door in het primaire onderwijsproces van de instelling: het zijn de onderwijsteams, docenten en begeleiders die het moeten doen. De verzuimaanpak is daarvan één aspect en een goede indicator om te bepalen in welke mate de VSV-aanpak is doorgedrongen in de haarvaten van de organisatie.

In dit hoofdstuk worden het verzuim en de verzuimaanpak van de vijf mbo-instellingen besproken aan de hand van de beschikbare kwantitatieve gegevens.

3.1. Verzuimregistratie en -melding

Scholen melden ongeoorloofd verzuim via het Verzuimloket van DUO (vandaar de term DUO-melding) aan de gemeenten. Bij alle vijf de instellingen gaat het voor het grootste deel om zogenaamde RMC-meldingen, dat wil zeggen verzuimmeldingen voor studenten van 18 jaar en ouder. Ruwweg heeft drie kwart van alle meldingen bij DUO betrekking op 18-plussers en een kwart op leerplichtige (of kwalificatieplichtige) studenten.

Het percentage studenten dat een DUO-melding krijgt, verschilt per instellingen. Ongeveer een kwart van alle mbo-studenten (jonger dan 23 jaar) krijgt gedurende een schooljaar een of meer meldingen.

Tabel 4 – Percentage studenten (jonger dan 23 jaar) met een of meer DUO-meldingen vanwege ongeoorloofd verzuim

Instelling	Percentage DUO-meldingen 2013-2014	Percentage DUO-meldingen 2014-2015
ROC Midden Nederland	22	24
MBO Utrecht	37	33
Grafisch Lyceum Utrecht	27	21
Nimeto	12	10
Wellantcollege Houten	5	7

De percentages verschillen aanzienlijk tussen de instellingen, hoewel de verschillen ten opzichte van het voorgaande jaar iets kleiner zijn geworden. De verschillen kunnen op twee manieren geduid worden: het percentage meldingen geeft aan hoe groot de omvang van het ongeoorloofd verzuim is, of het percentage is een indicatie voor de kwaliteit van de verzuimregistratie. Zo kan een laag percentage meldingen erop wijzen dat verzuim weinig voor komt, of het kan een teken zijn dat de registratie niet op orde is.

De analyse van de verzuimgegevens wijst erop dat de registraties weer verder zijn verbeterd. Een ontwikkeling die ook het voorgaande jaar al werd geconstateerd. Er zijn verschillende signalen die op verdere verbetering duiden:

- Bij ROC Midden Nederland zijn nu de gegevens van alle delen van de instelling in één overzicht bekend. De verzuimcijfers (aanwezigheidsregistratie) vormen een steeds betere, betrouwbaardere afspiegeling van de studentenpopulatie naar opleidingsniveau, -sector en leerweg en naar leeftijd en geslacht.
- Bij Grafisch Lyceum Utrecht is te zien dat de consistentie groter is tussen de interne verzuimactie (verzuimbrief) en de melding bij DUO. Eerder kregen veel studenten een DUO-melding zonder dat er, volgens de gegevens, sprake was van een eerdere verzuimbrief, terwijl de brief bij een lagere verzuimomvang verstuurd wordt. Nu is te zien dat de meeste verzuimders eerst een verzuimbrief krijgen en daarna, bij voortgaand verzuim, een DUO-melding.

Dergelijke ontwikkelingen geven aan dat de registraties verbeteren en dat ook de opvolging op gesignaleerd ongeoorloofd verzuim beter wordt.

Door de verbeterde registraties en meldingen wordt echter ook steeds beter zichtbaar wat de werkelijke omvang van het ongeoorloofd verzuim is. Van drie instellingen waren in het onderzoek gegevens uit de aanwezigheidsregistraties bekend. Uit deze gegevens blijkt hoeveel procent van de onderwijstijd een student ongeoorloofd afwezig was. Het is niet mogelijk om uit deze gegevens af te leiden of er voor een student een DUO-melding gedaan had moeten worden. Er is wel bekend wat de omvang van het verzuim was, maar niet over welke periode in het schooljaar dat heeft plaats gevonden. Voor een DUO-melding speelt de periode wel een rol (bijvoorbeeld zestien uur verzuim in vier weken).

Uit de registraties blijkt dat het verzuim zeer omvangrijk is. Zo kent bij de twee grote instellingen 40-46 procent van de studenten meer dan tien procent ongeoorloofd verzuim. Hoewel

verzuim dus niet altijd een voorbode van uitval is, is er wel degelijk sprake van een omvangrijk en veelvoorkomend probleem. Een hoog percentage DUO-meldingen vloeit in dit soort situaties voort uit een algemeen hoog percentage aan ongeoorloofd verzuim.

Het omgekeerde komt ook voor. Bij een van de vakinstellingen ligt het percentage DUO-meldingen laag, maar blijkt uit de verzuimregistratie ook dat ongeoorloofd verzuim relatief weinig voor komt: drie kwart van alle studenten verzuimt minder dan vijf procent van de onderwijstijd.

3.2. Verzuim en uitval

In de volgende tabel wordt getoond hoeveel procent van de studenten met een of meer DUO-meldingen uitvalt en hoeveel VSV-er wordt.

Tabel 5 – Percentage studenten (jonger dan 23 jaar) met een of meer DUO-meldingen dat uitvalt en dat VSV-er wordt

Instelling	Uitval	VSV
ROC Midden Nederland	20	17
MBO Utrecht	32	19
Grafisch Lyceum Utrecht	19	9
Nimeto	38	15
Wellantcollege Houten	67	27

Het valt op dat bij Wellantcollege, en in minder mate bij Nimeto, het ongeoorloofd verzuim sterk gerelateerd is aan uitval. Kennelijk is daar voor de studenten die het betreft vaak sprake van een aangekondigd staken van de opleiding. Bij Wellantcollege worden deze studenten veelal gemeld bij het RMC, maar dat verhindert niet dat ruim een kwart van de verzuimers VSV-er wordt. Daarbij moet bedacht worden dat zowel bij Nimeto als Wellantcollege het (gemelde) verzuim laag ligt.

Ook bij MBO Utrecht ligt de uitval hoog onder de verzuimers (met DUO-melding). Ook het percentage VSV-ers is relatief hoog (19 procent). Het patroon van uitval en VSV onder verzuimers stemt overeen met het algemene beeld van uitval/VSV voor MBO Utrecht.

Bij ROC Midden Nederland valt op dat het percentage uitval en VSV onder verzuimers dicht bij elkaar liggen, namelijk 20 en 17 procent. Dat betekent dat uitval van verzuimers in veruit de meeste gevallen tot voortijdig schoolverlaten leidt. Op zich genomen is de uitval relatief laag, maar als er uitval optreedt, is er nauwelijks sprake van herplaatsing of herstart. Het feit dat de uitval onder verzuimers relatief laag is bij ROC Midden Nederland hangt waarschijnlijk samen met het feit dat een fors deel van de verzuimers 'opgepakt' worden in de tweedelijns ondersteuning. Van de verzuimers met een DUO-melding is 40 procent bekend in de tweede lijn. Ter vergelijking: bij MBO Utrecht bedraagt het percentage bekend in de tweede lijn 18

procent, bij Grafisch Lyceum Utrecht 33 procent. Een betere aansluiting van de verzuimaanpak met de tweedelijns ondersteuning verkleint de kans dat de verzuimer uitvalt. Een uitzonderling daarop vormt Wellantcollege. Daar worden verzuimers weliswaar allemaal opgepakt in de tweede lijn, maar leidt dat traject in de meeste gevallen tot uitval (en herstart of VSV).

3.3. Ontwikkeling verzuimaanpak

Uit de verschillen tussen de instellingen blijkt dat de omvang van het verzuim sterk uiteenloopt. Bij de twee grote mbo-instellingen komt ongeoorloofd verzuim zeer frequent voor. Dat blijkt niet alleen uit het hoge percentage DUO-meldingen (24-33 procent), maar ook uit het feit dat meer dan 40 procent van de studenten substantieel verzuimt (meer dan 10 procent). Het moge duidelijk zijn dat bij deze aantallen veel van het verzuim los staat van (directe) risico's van uitval en VSV. Verreweg het meeste verzuim komt voor bij 'zittende' studenten, waarbij geen sprake is van extra ondersteuning of uitval.

Dat neemt niet weg dat voor een ander deel van de studenten wel degelijk een voorbode van uitval kan zijn. Actieve ondersteuning, zoals bij ROC Midden Nederland en Grafisch Lyceum Utrecht, laat zien dat het risico van uitval beperkt kan worden. Daar wordt een op de vijf verzuimers met een DUO-melding uitvaller. Zeker bij de grote instellingen heeft het verzuim een dermate grote omvang dat een curatieve aanpak (reagerend op verzuim) uiteindelijk niet de oplossing kan zijn. In de vorige rapportage is gepleit voor een ook op preventie van verzuim gerichte werkwijze, gekoppeld aan een adequate registratie, signalering en opvolging. Op die laatste punten lijkt steeds meer progressie te worden geboekt. Uit de cijfers blijkt nog niet dat de preventie, gericht op het over de hele linie vergroten van aanwezigheid en terugdringen van ongeoorloofd verzuim, tot effecten leidt.

Wellantcollege is een voorbeeld van een instelling waar er weinig DUO-meldingen zijn, maar waar verzuim heel vaak een voorbode van uitval is – en voor een aanzienlijk deel ook van VSV. In mindere mate, maar vergelijkbaar is dat ook te zien bij Nimeto en MBO Utrecht. Voor zover de keten verzuim/begeleiding/uitval leidt tot een herstart van de student elders en daarmee VSV voorkomen wordt, hoeft de hoge uitval niet problematisch te zijn. Ook bij Grafisch Lyceum Utrecht ligt het percentage DUO-meldingen relatief hoog (21 procent). Dit heeft er mee te maken dat studenten die ontdekken dat zij een verkeerde studiekeuze gemaakt hebben, voordat zij uiteindelijk de overstap naar een nieuwe opleiding elders maken, eerst een periode van verzuim kennen. Dat treedt vaker op bij de instellingen met een smaller opleidingsaanbod, dan bij die met een breed aanbod. Het voorbeeld van Grafisch Lyceum Utrecht laat zien dat verzuim en uitval niet tot VSV hoeven te leiden. Op dat punt is er voor Nimeto en Wellantcollege ruimte voor verbetering. Voor MBO Utrecht geldt dat het patroon van uitval en VSV – ook voor de verzuimers – niet goed aansluit bij een instelling met een breed opleidingsaanbod. Dat geeft reden om kritisch naar de opvolging van verzuim te kijken.

4. Tweedelijns ondersteuning

In de twee voorgaande rapportage is telkens positief gesproken over de tweedelijns ondersteuning die de mbo-instellingen bieden. Over het algemeen is het ondersteuningsaanbod breed en gevarieerd, worden grote aantallen studenten bereikt en ligt het rendement van de ondersteuning hoog.

De volgende tabel geeft een overzicht van de belangrijkste kengetallen over de tweedelijns ondersteuning.

- De eerste drie kolommen laten zien hoeveel studenten de instelling heeft (kolom 1) en hoeveel studenten ondersteund worden in de tweede lijn (absoluut aantal in kolom 2, percentage in kolom 3).
- De kolommen met % uitval en % VSV verwijzen naar het rendement van de tweedelijns ondersteuning. Het gaat daarbij niet om rendement in de zin van een aantoonbaar causaal verband tussen interventie en uitval/VSV. Gemeten is hoeveel procent van de deelnemers aan de tweedelijns ondersteuning uitvalt en hoeveel procent VSV-er wordt.
- Ten slotte staat in de laatste kolom het percentage 'bereik tweedelijns ondersteuning' onder uitvallers. Het percentage laat zien hoeveel van de uitvallers bekend waren in de tweede lijn. In eerder rapportage is deze indicator gebruikt om aan te geven in welke mate er sprake is van 'onzichtbare' uitval: studenten die uitvallen zonder dat er ooit sprake is geweest van een interventie of ondersteuning vanuit de tweede lijn.

Tabel 6 – Overzicht deelname en rendement tweedelijns ondersteuning

Instelling	Totaal studenten jonger dan 23 jaar	Aantal studenten in tweede lijn	% studenten in tweede lijn	% Uitval studenten in tweede lijn	% VSV studenten in tweede lijn	Bereik tweede lijn onder uitvallers
ROC Midden Nederland	14.153	2.754	20	20	18	49
MBO Utrecht	3.748	661	18	39	17	34
Grafisch Lyceum Utrecht	1.937	406	21	19	7	47
Nimeto	1.153	186	16	36	11	81
Wellantcollege Houten	1.082	197	18	40	11	31

Van alle 22.073 studenten (jonger dan 23 jaar) bij de vijf mbo-instellingen heeft een op de vijf (19 procent) een vorm van tweedelijns ondersteuning gehad. Daarbij gaat het om uiteenlopende vormen van ondersteuning, variërend van schoolmaatschappelijk werk tot counseling, van Plus MBO tot trainingen, van loopbaanadvisering tot passend onderwijs. Bij Grafisch Lyceum Utrecht en ROC Midden Nederland ligt het percentage studenten met een vorm van extra ondersteuning op 20 procent of hoger.

4.1. Rendement tweedelijns ondersteuning

Het rendement van de tweedelijns ondersteuning wordt uitgedrukt in het percentage dat uitvalt of VSV-er wordt. In positieve percentages uitgedrukt betekent het dat bijvoorbeeld bij ROC Midden Nederland 80 procent van de studenten met extra ondersteuning behouden blijft voor het ROC. Elk jaar verbetert het rendement iets. Dat geldt ook voor het percentage dat uiteindelijk VSV-er wordt. Bij het voorbeeld ROC Midden Nederland ligt dat op 18 procent.

Het rendement van de ondersteuning hangt ook samen met het doel van de ondersteuning. In de meeste gevallen zal dat het voorkomen van uitval en het succesvol voortzetten van de opleiding zijn. Het komt echter ook voor dat na een gebleken verkeerde studiekeuze de student ondersteuning krijgt bij het wisselen naar een andere opleiding bij een andere instelling. In dat geval is 'uitval' het logische doel van de ondersteuning, vanzelfsprekend met de intentie om VSV te voorkomen. Zoals aangegeven komen wisselingen naar een studie bij een andere instelling vaker voor bij vakinstellingen of AOC's met een smaller opleidingsaanbod. De ondersteuning is gericht op een herstart elders. Als het goed is, leidt dat tot een hoog percentage uitval, maar een laag percentage VSV. Dat patroon is duidelijk terug te zien bij Nimeto en Wellantcollege.

Twee instellingen laten een afwijkend patroon zien, namelijk Grafisch Lyceum Utrecht en MBO Utrecht:

- Het Grafisch Lyceum Utrecht kent een relatief laag percentage uitval en VSV vanuit de tweedelijns ondersteuning. Veruit de meest voorkomende vorm van ondersteuning is de counseling. Die is nadrukkelijk gericht op het ondersteunen van de studenten zodanig dat zij hun opleiding bij Grafisch Lyceum Utrecht kunnen voortzetten en succesvol afronden. De uitval- en VSV- percentages zijn laag: 17 en 6 procent. Voor studenten die (elders) een andere studie willen of moeten gaan volgen is er een heroriëntatieprogramma. Zoals te verwachten ligt de uitval daar hoog: 70 procent (en VSV op 19 procent). De voorbeeldcijfers laten zien dat het te verwachten rendement varieert per type ondersteuning. Waarin Grafisch Lyceum Utrecht zich onderscheidt, is de inspanningen die erop zijn gericht om uitval niet tot VSV te laten leiden. Tijdens de zogenaamde zomeractie worden alle studenten bereikt die zijn uitgevallen maar zich nog niet hebben ingeschreven voor een nieuwe opleiding. De actie leidt niet altijd tot succes. In 2014-2015 lukte het om 49 procent naar een nieuwe opleiding te begeleiden, in het jaar daarvoor was dat 63 procent. Hoewel de interventie niet altijd succesvol is om VSV te voorkomen, lukt het Grafisch Lyceum Utrecht daarmee wel om lage uitval te combineren met een laag percentage VSV.

- MBO Utrecht laat een afwijkend beeld zien in zoverre dat de uitval onder studenten met tweedelijns ondersteuning erg hoog is. Van de studenten die gebruikmaken van de interne Studentendienstverlening valt 40 procent uit. Uiteindelijk blijft het percentage VSV onder deze groep beperkt tot 17 procent. Met name de hoge uitval roept de vraag op of uitval ook in zoveel gevallen het doel is van de ondersteuning: gericht op herstart elders, zoals ook bij de kleinere instellingen voor komt.

Al met al is de constatering dat de tweedelijns ondersteuning een effectief middel is om voortijdig schoolverlaten te voorkomen. Meer dan 80 procent van de deelnemers aan deze ondersteuning wordt geen VSV-er. Dat is, gezien de problematieken waarmee deze studenten vaak te maken hebben, een hoog rendement.

4.2. Plus MBO

In de eerdere Regiomonitor-rapportage is uitgebreid gekeken naar de inzet van Plus MBO in termen van de bereikte doelgroep, de gehanteerde procedures en het rendement. Voor deze meting is niet voorzien in een nadere analyse van Plus MBO. Toch is er een reden om speciaal aandacht te vragen voor Plus MBO, of breder geformuleerd de ondersteuning van studenten met meervoudige, zware problematiek. Niet alle vijf de instellingen kennen Plus MBO als een aparte voorziening, of hebben het als zodanig benoemd. Veelal gaat het om een intensivering van een bestaande vorm van ondersteuning. Daarnaast is het niet zo dat Plus MBO het enige aanbod is voor studenten met complexe problematiek. Zo heeft ROC Midden Nederland naast Plus MBO ook schoolmaatschappelijk werk dat zich richt op een vergelijkbare doelgroep.

De volgende tabel geeft een overzicht van het rendement, in termen van uitval en VSV, van Plus MBO en vergelijkbare vormen van ondersteuning.

Tabel 7 – Rendement (% uitval en % VSV) van Plus MBO en vergelijkbare vormen van ondersteuning.

Vorm ondersteuning	Uitval	VSV
Schoolmaatschappelijk werk (ROC MN)	14	16
Plus MBO (ROC MN)	17	13
Plus MBO (MBO U)	28	11
Psychosociaal (GLU)	29	14
Plus MBO (Nimeto)	50	25
Psychosociaal (Nimeto)	30	7
Plus MBO (Wellant)	47	9

De tabel doet geen recht aan de onderscheiden vormen van ondersteuning en de verschillende doelgroepen die daarmee bereikt worden. In die zin zijn de percentages niet zonder meer vergelijkbaar. Wat de vormen van ondersteuning echter gemeen hebben, is dat zij zich richten op wat kan worden beschouwd als de studenten met de zwaarste en meest complexe problematiek, waarvan de oorzaak voor het grootste deel buiten de instelling ligt. De reden om het overzicht te tonen, is het zeer hoge rendement dat met de ondersteuning wordt bereikt. De percentages VSV lopen uiteen, maar over het geheel genomen wordt 85 procent van de deelnemers behoed voor VSV. Dat is, afgezet tegen het gegeven dat het gaat om een (zeer) zware doelgroep, zeer positief te noemen. Daarbij valt op dat ook voor deze vormen van ondersteuning geldt dat het rendement elk jaar iets verbetert.

Nadere meer kwalitatieve evaluatie moet duidelijk maken hoe de ondersteuningsvormen werken en waarin ze zich eventueel onderscheiden. Dan zal ook blijken wat de elementen zijn die bijdragen aan succes en in welke mate de investeringen die nodig zijn opwegen tegen het resultaat. Op basis van de cijfers uit de Regiomonitor kan worden vastgesteld dat Plus MBO en vergelijkbare ondersteuningsvormen een zeer belangrijke bijdrage leveren aan het voorkomen van voortijdig schoolverlaten, juist voor een groep die naar de aard van de problematiek als uiterst kwetsbaar kan worden aangemerkt.

4.3. Tweedelijns ondersteuning in ontwikkeling

Iedere instelling heeft een eigen traditie en invulling van de tweedelijns ondersteuning. In de instellingsrapportages wordt daaraan uitgebreid aandacht besteed. In deze paragraaf worden kort de belangrijkste punten per instelling benoemd.

ROC Midden Nederland

Het totaal aantal deelnemers in de tweedelijns ondersteuning bij ROC Midden Nederland is gestegen. Voor een deel gaat het om een louter administratief effect van veranderingen in de registratie (overgang naar nieuw systeem). Voor een ander deel heeft de stijging te maken met extra investeringen die zijn gedaan onder meer in schoolmaatschappelijk werk en Plus MBO.

Een belangrijke maat voor de doelmatigheid van de tweede lijn is niet alleen het rendement, maar ook het bereik. Jaren terug werd tijdens de eerste Regiomonitor-onderzoeken geconstateerd dat meer dan twee derde van de uitvallers nooit gezien was in de tweede lijn. Inmiddels is dat bereik sterk toegenomen en ligt nu op ongeveer 50 procent. Hoewel nog altijd de helft van de uitvallers niet bereikt wordt met een vorm van extra ondersteuning, is het bereik van de tweede lijn hoog – ook afgemeten aan de omvang van de totale studentenpopulatie. Het bereik daalde dit jaar licht (van 52 naar 49 procent). Hoewel de capaciteit van de tweedelijns ondersteuning toenam, leidde de hogere uitval gedurende het schooljaar tot een lichte daling van het bereik.

Het toch al hoge rendement van de ondersteuning is iets gestegen: uitval was 20 procent, is nu 19 procent; VSV was 18 procent, is nu 15 procent.

Een aandachtspunt is wellicht een vergroting van het bereik. Voor de 'zwaardere' interventies als Plus MBO, schoolmaatschappelijk werk en trainingen is mogelijk de bovengrens van

de inzet bereikt. Binnen de tweedelijns ondersteuning zijn er echter ook lichtere vormen, zoals de LOB-analysegesprekken, die kunnen bijdragen aan een vergroting van het bereik. Zoals eerder bepleit zou daarin een verbinding met de verzuimaanpak gerealiseerd kunnen worden.

MBO Utrecht

De totale deelname aan de tweedelijns ondersteuning is gestegen. Dat geldt ook voor het bereik onder de uitvallers. Dat bedroeg 27 procent en is nu gestegen tot 34 procent. De doorontwikkeling van de tweedelijns ondersteuning heeft ertoe geleid dat het bereik nu meer evenwichtig over de opleidingen en niveaus gespreid is. Eerder werd vooral niveau 2 bereikt, nu ook meer niveau 3+4.

Opvallend is dat Plus MBO bij MBO Utrecht zich vooral richt op een specifieke doelgroep van vrouwelijke studenten, voor een groot deel uit de zorg- en welzijnsopleidingen. Zoals hiervoor aangegeven ligt het rendement van de Plus MBO inzet vergelijkbaar hoog als bij de andere instellingen.

Zoals hiervoor gesteld is, is het de vraag hoe de inzet van de tweedelijns ondersteuning bij MBO Utrecht bezien moet worden. Als voor een deel van de ondersteuning uitplaatsing (naar een andere instelling) het doel is, dan moet de aandacht zich richten op het voorkomen van VSV bij die groep. Als uitplaatsing geen doel is, dan zou de aandacht uit moeten gaan naar verbetering van het rendement van de ondersteuning in termen van lagere uitval.

Grafisch Lyceum Utrecht

Het Grafisch Lyceum Utrecht kent een traditie van intensieve en nabije begeleiding van studenten, ook studenten die ervoor kiezen om de instelling te verlaten. Hiervoor is beschreven wat de impact is van de zogenaamde zomeractie om te voorkomen dat schoolverlaters ook VSV-ers worden.

Het bereik met de tweedelijns ondersteuning onder de uitvallers is verder toegenomen, van 40 naar 47 procent en ligt daarmee relatief hoog. Daarop aanvullend zijn alle uitvallers (die zich nog niet voor een nieuwe opleiding hadden ingeschreven) dus benaderd in de zogeheten zomeractie.

Het rendement van de ondersteuning in termen van uitval is bij Grafisch Lyceum Utrecht in twee jaar tijd sterk verbeterd: eerder viel nog 38 procent van de studenten met ondersteuning uit, nu is dat 19 procent.

Nimeto

Het aantal deelnemers met tweedelijns ondersteuning bij Nimeto is licht gedaald. Nimeto heeft van de vijf instelling het laagste percentage studenten met tweedelijns ondersteuning. Daar staat tegenover dat het verzuim laag is en dat van alle uitvallers 81 procent bekend is in de tweede lijn. Er lijkt dus in belangrijke mate sprake van een sluitend systeem van signalering en verwijzing.

Zoals besproken is het verklaarbaar dat de ondersteuning voor een groot deel leidt tot uitval (of uitplaatsing). Van de studenten met loopbaanproblematiek in de tweede lijn verlaat 64 procent Nimeto.

Bij de andere vormen van ondersteuning (of bij andere vormen van problematiek) ligt het rendement in termen van uitval veel lager. Een mogelijk punt van aandacht is dat het uitvalpercentage bij de andere vormen van problematiek (psychosociaal, gezondheid, studieproblemen) telkens boven de 30 procent ligt. Dat is, afgezet tegen de cijfers bij de andere instellingen, relatief hoog. Wellicht is op dat punt verdere verbetering mogelijk.

Wellantcollege Houten

Het aantal deelnemers in de tweedelijns ondersteuning bij Wellantcollege is iets gestegen. Het bereik onder de uitvallers nam toe van 20 procent naar 31 procent in 2014-2015.

Het algemene rendement van de tweede lijn is vergelijkbaar met bijvoorbeeld Nimeto: relatief hoge uitval, maar lage VSV. Daarbij valt op dat er een scherp onderscheid is tussen de interventies die bedoeld zijn om studenten te ondersteunen bij hun opleiding en interventies die gericht zijn op studenten met hoog verzuim. Kennelijk is hoog verzuim een aankondiging van uitval. Die uitval leidt relatief vaak tot VSV en is een duidelijk aandachtspunt. Voor de overige vormen van ondersteuning geldt dat het rendement zeer hoog is.

5. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

De daling van het voortijdig schoolverlaten, hetgeen in het vorige jaar duidelijk zichtbaar was, heeft zich in 2014-2015 niet doorgezet. Hoewel de daling ook landelijk afvlakte, was er bij de meeste van de vijf mbo-instellingen eerder sprake van een stagnatie of zelfs van een (lichte) stijging.

Kijkend naar belangrijke instrumenten in de VSV-aanpak, zoals het verzuimbeleid en de tweedelijns ondersteuning, is vooral verdere verbetering zichtbaar.

De verzuimregistraties zijn verder verbeterd, de aansluiting met de tweedelijns ondersteuning is beter geworden en de verzuimmeldingen leiden vaker tot voorkoming van uitval. Dat beeld gaat echter niet voor alle vijf de instellingen in gelijke mate op. In bepaalde gevallen schiet de verbinding tussen verzuimsignalering en tweedelijns interventie nog tekort. In andere gevallen leidt verzuim tot relatief hoge VSV-percentages. Verdere verbetering is dus noodzakelijk. De richting van die verbetering wordt aangegeven door de goede voorbeelden die de instellingen ook laten zien.

Alle instellingen kennen een uitgebreide en zeer effectieve tweedelijns ondersteuning. Uit het onderzoek blijkt dat de ondersteuning, ook voor de studenten met zwaarste problematieken, een grote bijdrage levert aan het voorkomen van uitval en voortijdig schoolverlaten. Opvallend is dat het rendement van de ondersteuning nog steeds (licht) verbetert. Gemiddeld heeft een op de vijf van de studenten een vorm van tweedelijns ondersteuning.

Terwijl de vormen van curatieve of reactieve aanpakken verbeteren, leidt die verbetering niet tot een verdere daling van het voortijdig schoolverlaten. Kenmerkend voor de verzuimaanpak en de tweedelijns ondersteuning is het 'reactieve' karakter: er wordt actie ondernomen zodra zich problemen manifesteren. Dat is ook precies waar deze vormen voor bedoeld zijn. Terwijl de verzuimaanpak verder uitgebouwd kan worden, lijkt het bereik en rendement van de tweedelijns ondersteuning tegen de grens van het maximaal bereikbare aan te lopen. Het is dan ook de vraag of en hoe de tweedelijns ondersteuning kan bijdragen aan een verdere daling van het VSV-percentage.

In de voorgaande Regiemonitor-rapportage werd gesignaleerd dat de toen optredende VSV-daling vooral optrad onder de uitvallers die niet in de tweede lijn of verzuimaanpak werden gezien. De reden die daarvoor toen werd genoemd, was de versterking van de basiskwaliteit van de opleidingen en de organisatie: intake, begeleiding, onderwijs, examinering. Het lijkt erop dat daar nu ook de reden gezocht moet worden voor de stagnatie in de VSV-daling.

Het mbo heeft te maken met een reeks van maatregelen, geformuleerd in het actieplan 'Focus op vakmanschap', die ingrijpen op de organisatie, inhoud en kwaliteit van opleidingen. De maatregelen lopen uiteen van verkorting en intensivering, aanscherping van instroomeisen, invoering van nieuwe kwalificatiedossiers en aanpassingen in de bekostigingssystematiek. Het doel van deze maatregelen is om op den duur de kwaliteit en het rendement van

het mbo te vergroten. Onzeker is echter wat op korte termijn het effect is van de invoering en de aandacht die de invoering vraagt.

De aanpak van voortijdig schoolverlaten heeft zich lang op de curatieve aspecten gericht, zoals de ondersteuning en verzuimaanpak en -opvolging. Nu kan de VSV-aanpak niet meer los worden gezien van de primaire processen en organisatorische ontwikkelingen in het mbo. VSV-aanpak en kwaliteitsbeleid grijpen ineen. Dat vraagt een andere kijk op de aanpak en andere analyse van de VSV-problematiek, waarbij de aandacht zich meer richt op kwaliteitsaspecten, meer op de basiskwaliteit dan op de extra ondersteuning en interventies.

Aanbevelingen

- Per instelling zijn specifieke verbeterpunten gesignaleerd. Tegen de achtergrond van een algemeen hoog niveau van tweedelijns ondersteuning staat de constatering dat bij afzonderlijke instellingen nog winst te behalen is in het terugdringen van uitval en voorkomen van VSV. Aanbeveling is om daarvoor gerichte analyses en aanpakken te ontwikkelen. Dat betekent ook dat niet ingezet wordt op generieke afspraken die voor alle instellingen gelden. Per instelling zijn de verbeterpunten specifiek. Dat neemt niet weg dat het aanbeveling verdient om kennis uit te wisselen en werkwijzen van elkaar over te nemen.
- Ongeoorloofd verzuim komt bij de meeste van de vijf instellingen zeer veel voor. Dat leidt niet altijd tot uitval en VSV, maar is op zichzelf een serieus probleem. Verdere aanscherping van de registraties, melding en opvolging zijn nodig. De route naar verdere verbetering moet echter gezocht worden in preventie. Ook hier ligt een verbinding met basiskwaliteit, onder meer van roostering en organisatie van onderwijs. In het landelijk beleid wordt gesproken over intensivering van opleidingen als een mogelijkheid om studenten sterker te binden en verzuim terug te dringen. Aanbevolen wordt preventief verzuimbeleid (verder) te ontwikkelen.
- Inhoudelijk raken VSV-aanpak, passend onderwijs en beleid doelmatige leerwegen (Focus op vakmanschap) steeds meer met elkaar verweven. Dat rechtvaardigt een herijking van de VSV-overlegstructuren, waarbij VSV in een bredere context wordt geplaatst en actief wordt verbonden met het verwante, bredere beleid.
- Er is veel gesproken over de ondersteuning van studenten met zware, complexe problematiek in het mbo. Experimenten met Jeugdteam en andere vormen zijn een mogelijk verrijking van de aanpak, maar over het algemeen ligt het rendement van de ondersteuning voor deze studenten al erg hoog. Kennelijk zijn de scholen goed in staat om dit effectief te organiseren met een hoog niveau van professionaliteit. Aanbevolen wordt om die ondersteuning, waaronder ook Plus MBO, te handhaven en waar nodig te borgen.

Dit rapport bevat de uitkomsten van het onderzoek bij vijf mbo-instellingen in de regio Utrecht naar de VSV-aanpak en de effecten daarvan. Het onderzoek richt zich op het schooljaar 2014-2015 en is uitgevoerd in het kader van de Regiomonitor VSV Utrecht.

Voortijdig schoolverlaten blijft een belangrijk agendapunt bij de vijf Utrechtse mbo-instellingen. De cijfers laten, anders dan in vorige meting, geen verdere daling van het aantal VSV-ers zien. Kijkend naar belangrijke instrumenten in de VSV-aanpak, zoals het verzuimbeleid en de tweedelijns ondersteuning, is wel verdere verbetering zichtbaar. Vooral de tweedelijns ondersteuning, ook voor de studenten met zware problematiek, levert een grote bijdrage aan het voorkomen van uitval en voortijdig schoolverlaten. Een aanknopingspunt voor verdere reductie van het voortijdig schoolverlaten – naast verbetering van curatieve aanpakken – kan worden gevonden in de versterking van de basiskwaliteit van de opleidingen en de organisatie: intake, begeleiding, onderwijs, examinering. Het mbo heeft te maken met een reeks van maatregelen, geformuleerd in het actieplan 'Focus op vakmanschap', die ingrijpen op de organisatie, inhoud en kwaliteit van opleidingen. Onzeker is nog wat op korte termijn het effect van de invoering op het voortijdig schoolverlaten is en de aandacht die de invoering vraagt.

De aanpak van voortijdig schoolverlaten heeft zich lang op de curatieve aspecten gericht. Nu kan de VSV-aanpak niet meer los worden gezien van de primaire processen en organisatorische ontwikkelingen in het mbo. VSV-aanpak en kwaliteitsbeleid grijpen ineen. In het rapport worden aanbevelingen gedaan om de VSV-aanpak nu en in de toekomst te verbeteren.

De Regiomonitor VSV Utrecht heeft tot doel om beleid en maatregelen ter bestrijding van voortijdig schoolverlaten te monitoren en te evalueren. In de monitor worden jongeren in de provincie Utrecht gevolgd in hun schoolloopbaan.

De Regiomonitor VSV Utrecht is ontwikkeld met financiële steun van de gemeente Utrecht en wordt uitgevoerd door KBA Nijmegen.